

TÜRKÇE VE TÜRK KÜLTÜRÜ DERS KİTAPLARININ SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF TURKISH AND TURKISH CULTURE TEXTBOOKS IN TERMS OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Bahadır GÜLDEN¹, Osman DEMİREL², Emre DEMİRER³

ÖZ: Bu çalışmada yurt dışındaki iki dilli öğrenciler için hazırlanmış Türkçe ve Türk kültürü ders kitapları kültürel nitelik ve nicelik açısından incelenmiştir. Kültürel ölçüt olarak halk biliminden yararlanılmış ve halk bilimindeki “Halk bilimi kadroları” ve UNESCO tarafından tescillenmiş somut olmayan kültürel miras (SOKÜM) listelerindeki unsurlar inceleme ölçütü olarak tercih edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Kitaplardaki kültürel unsurlar halk biliminin beş alanına göre tasniflenmiştir. Bu alanlar sözlü gelenekler ve anlatımlar; gösteri sanatları; doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar; toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, el sanatları geleneği alanlarından oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre kitaplarda tespit edilen en az unsur el sanatları geleneğindeki (5. sınıf: 5, 6. sınıf: 1, 7. sınıf: 3, 8. sınıf: 4) en çok tespit edilen unsursa sözlü gelenekler ve anlatımlar (5. sınıf: 56, 6. sınıf: 87, 7. sınıf: 90, 8. sınıf: 49) alanındadır. Kitaplardaki etkinlikler de kültürel içerik açısından incelenmiştir. 5. sınıf ders kitabında etkinliklerin %51,55’i; 6. sınıf kitabında %50,89’u; 7. sınıf kitabında %64,65’i, 8. sınıf kitabında ise %38,88’i halk bilimi ya da SOKÜM unsurlarıyla ilişkilendirilerek tasarlanmıştır. Kitaplarda SOKÜM unsurlarından da yararlanılmıştır. Kitaplarda UNESCO Dünya Mirası Listesi’nden 21, UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi’nden 8, Doğal Miras’tan 2, Yaşayan İnsan Hazinelelerinden 3, İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası’ndan 11 kez yararlanılmıştır.

Anahtar sözcükler: Türkçe öğretimi, İki dillilik, Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları, Halk bilimi, SOKÜM.

ABSTRACT: In this research, Turkish and Turkish culture textbooks prepared for bilingual students abroad were examined in terms of cultural quality and quantity. Folklore cadres and elements in the intangible cultural heritage lists registered by UNESCO were chosen as the criteria for examination. Document analysis technique, one of the qualitative research methods, was used in the research. The obtained data were subjected to content analysis. The cultural elements in the books are classified according to five areas of folklore. These areas are oral traditions and narratives; performing arts; knowledge and practices about nature and the universe; social practices, rituals and feasts consist of the fields of handicraft tradition. According to the results of the research, while the least element identified in the books is handicraft tradition (5th grade: 5th grade: 6th grade: 1, 7th grade: 3, 8th grade: 4), oral traditions and expressions (5th graders) are the most detected items. : 56, 6th grade: 87, 7th grade: 90, 8th grade: 49). The activities in the books were also examined in terms of cultural content. 51.55% of the activities in the 5th grade textbook; 50.89% in the 6th grade book; 64.65% in the 7th grade book and 38.88% in the 8th grade book were designed by associating with folklore or ICH elements. ICH elements were also used in the books. In the books, the UNESCO World Heritage List has been used 21 times, the UNESCO World Heritage Tentative List 8 times, the Natural Heritage 2, the Living Human Treasures 3, and the Intangible Cultural Heritage of Humanity 11 times.

Keywords: Teaching Turkish, Bilingualism, Turkish and Turkish Culture Textbooks, Folklore, ICH

Bu makaleye atf vermek için:

Gülden, B., Demirel, O., Demirel, E. (2023). Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras unsurları açısından incelenmesi, *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(3), 2016-2031.

Cite this article as:

Gülden, B., Demirel, O., Demirel, E. (2023). Examination of Turkish and Turkish culture textbooks in terms of intangible cultural heritage elements, *Trakya Education Journal*, 13(3), 2016-2031.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Bayburt, bahadirdulden@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1917-8813

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Bayburt, osmandemirel3333@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6783-5967

³Yüksek Lisans Öğrencisi, Bayburt, emredemirer84@gmail.com, ORCID: 0009-0001-0204-4264

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Is a dominant element that determines the position of the individual in society. Culture, on the other hand, is at the forefront of the basic features that distinguish a nation from other nations, but also includes the intangible cultural heritage transmitted by language. Culture and language are two inseparable elements, so language assumes a role as a carrier of culture and ensures that it is passed on to future generations. Although intangible cultural heritage (SOKÜM) is defined as the common memory or common consciousness created by all humanity, it is a concept that represents the general heritage that ensures the preservation of national identity and culture in real terms. The "UNESCO Intangible Cultural Heritage Convention", the first foundations of which were laid with the agreement called "The Protection of Intangible Cultural Heritage in Case of Armed Conflict" signed under the umbrella of UNESCO in 1954, was signed by gaining a new identity at the General Conference organized by the United Nations in 2003. Although there is a definite definition about the concept of bilingualism, it is seen that language researchers focus on different definitions. Therefore, the concept of bilingualism has an ambiguous definition, but it can be defined as knowing a second language other than the mother tongue at a sufficient level. It is possible to define and classify individuals who know a language other than their mother tongue sufficiently as bilingual. If a second language learned other than the mother tongue is learned in a natural environment, it is necessary for individuals to reinforce and assimilate this language learning in a formal environment. Therefore, textbooks allow individuals to be academically supported within a plan and program that they learn in the natural environment. In this study, which is based on the examination of Turkish and Turkish culture (5, 6, 7, 8) textbooks prepared for Turkish children according to the intangible cultural heritage, when the Turkish presence living abroad is deducted, five different sub-problems were determined and the books were examined in the light of these sub-problems. Qualitative research approach was preferred in the research, the objects of examination were scanned using document analysis method and the obtained data were subjected to content analysis. While examining the object of study, the criteria determined such as the fact that it was prepared for the teaching of Turkish by bilingual children and that it was prepared in line with the procedures and principles of the Turkish and Turkish Culture Curriculum were taken into account.

In the study, it was aimed to determine the intangible cultural heritage elements in the 5th, 6th, 7th, 8th grade Turkish and Turkish culture textbooks. Based on this basic purpose, which of the elements of folklore in the field of oral traditions and expressions are used in 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish and Turkish culture textbooks, the demonstration of folklore in 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish and Turkish culture textbooks Based on sub-questions such as which of the elements in the field of folklore arts are included, whether the elements in the field of social practices, rituals and feasts of folklore in the 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish and Turkish culture textbooks are sufficiently utilized, an answer has been sought within the framework of the main research problem.

Method

Qualitative research approach was preferred in the study and data from the study objects were obtained by document analysis. The data subject to document analysis were analyzed within the framework of the content analysis technique in order to be analyzed in detail. Then, the data obtained were subjected to a certain classification. In the context of the subject, Turkish and Turkish Culture textbooks were analyzed in three different ways. In order to increase the validity and reliability of the study and to ensure the reliability of the data obtained, the books discussed were examined by three different experts and analyzed separately in terms of folklore staff, ICT (Intangible Cultural Heritage) lists and cultural elements used in the activities. has been done.

Findings

Considering the findings obtained from the research, it was determined that the books that mostly included cultural elements in the field of oral traditions and expressions were those prepared for the 6th and 7th grades. Oral tradition is f=(90) in the book prepared especially for the 7th graders, f=(87) in the book prepared for the 6th graders, f=(56) in the book prepared for the 5th grades and f=(49) in the book prepared for the 8th grades. and the presence of the narrative element has been determined. In the field of performing arts, it was seen that titles such as folk music, folk dances and folk theater were included in Turkish and Turkish culture textbooks, and it was determined that folk instruments came to the fore and Karagöz was included in the folk theater. In the field of social practices, rituals and feasts, it was determined that the elements related to holidays were mostly included under the title of ceremonies, celebrations and rituals, and it was seen that a total of f=(30) items related to holidays were included in the examined textbooks. It has been determined that in the field of knowledge and practices related to nature and the universe, cultural elements in the fields of folk botany, folk architecture, public communication techniques and public cuisine are given more place. In addition, 10 elements from the UNESCO World Heritage List and 7 elements in total from the UNESCO World Heritage Tentative List have been identified. It has been determined that only Salt Lake, one of the natural heritage areas, is used in two books, and only Neşet Ertaş, one of the living human treasures, is included in the 6th and 7th grade textbooks.

GİRİŞ

Dil, insanlar arasında etkileşim yaratan ve iletişimi sağlayan bir kavram olmasının yanında Gül ve Soysal'a (2009) göre bireylerin evrendeki konumunu belirleyen, insanları insan yapan özelliklerin başında gelen tarihsel bir varlık olma hüviyetini taşımaktadır. Dolayısıyla dil, geçmiş ve gelecek arasında önemli bir bağ kuran, bir yandan geçmişin izlerini taşıyan, diğer bir yandan da geleceğe aktarılan kültürün ayrılmaz parçası olma hüviyetini gösteren yaşayan bir varlıktır.

Bir milleti tam anlamıyla kendi benliğine kavuşturan, onu benzersiz kılan ve diğer milletlerden ayrılmasını sağlayan önemli bir bileşen olan kültür, Göçer'e (2012) göre bir hafıza, Gülден'e (2020) göre problemler sonucu doğan üst bilinç, Kaya ve Demirel'e (2022) göre ortak tarih ve bilinçle oluşturulan değerler sistemi olarak tanımlanmıştır. Göçer (2012), bir milletin dili sözcük bakımından ne kadar zenginse kültürünün de o nispette güçlü ve dinamik olduğuna dikkat çeker. Bu bağlamda kültürün dil ile aktarıldığını, dilin ise kültürün taşıyıcısı rolünde bir görev üstlenmesi nedeniyle bu iki kavramın birbirinden ayrı ele alınamaz kavramlar olduğunu söylemek mümkündür. Dilden dile aktarılan kültürel miras, bu şekilde hem vücut bulmakta hem de devamlılığını sağlayabilmektedir.

Öte yandan kültür kavramı çok geniş bir anlam zenginliğine sahiptir ve bu zenginliğe bağlı olarak tanımlanması çok güç kavramlardan biridir. Meriç'e göre (1986, s. 14) kültür, çok netameli ve hiçbir zaman berrak bir tarifile kavuşturulamamış bir mefhumdur. Williams'a göre (1993, s. 8) kültür sosyolojisinin sorunu ve ilgisi, ilk elde "kültür" kavramının açık-seçik tanımlanmasındaki zorluk olarak görülebilir. Güvenç'e göre (1997) bilimsel anlamda kültür, toplumun üyesi olarak insanın, yaşayarak, yaparak öğrendiği ve öğrettiği maddi manevi her şeyden oluşan karmaşık bir bütündür. Bu nedenle kültürle ilgili araştırmalarda "kültür" kavramına hangi anlamların yüklendiğinin ve hangi kavramların "kültürel" olarak nitelendiğinin açık bir şekilde belirtilmesi elde edilecek bulguların geçerliği ve güvenilirliği açısından çok önemlidir.

Dil ve Kültür Ekseninde Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras (SOKÜM), çoğu çalışmada insanlığın meydana getirdiği ortak bellek ve bilinç olarak tanımlansa da gerçek anlamda millî benliğin ve kültürün korunmasını sağlayan mirasın bütünü temsil etmektedir. Bu husus hakkında Kolaç (2009), küreselleşen, değişen ve dönen günümüz dünyasında kültürlerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya geldiğini ve bu konu hakkında bir duyarlılık oluşturmanın temel bir görev olduğunu vurgulayarak Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'ne atıfta bulunur. UNESCO'nun da SOKÜM ile ilgili ilk adımları 1954 yılında kabul edilen silahlı çatışma durumunda somut olmayan kültürel mirasın korunması adlı protokol olduğu söylenebilir. Somut olmayan kültürel miras BM çerçevesinde 2003 yılında düzenlenen 32. Genel Konferansta UNESCO tarafından sunularak kabul edilmiş ve hüviyet kazanmıştır (Oğuz, 2013). Bu sözleşmeden hareketle zaman içerisinde somut olmayan kültürel mirasın kaybolmasını önlemek, millet arasında ortak bir bilinç oluşturmak gibi önemli bir görev bilincinin oluştuğunu görmek mümkündür.

İki Dilli Öğrencilere Türkçe Öğretimi ve Materyal Olarak Ders Kitapları

Genel olarak bazı araştırmacılar iki dillik kavramını her iki dilde de çok iyi performans gösterme olarak kabul ederken bazı araştırmacılar ise ana dilinden hariç ikinci bir dili belli seviyede bilen kişileri iki dilli olarak tanımlamaktadırlar (Güzel, 2010, s. 31). Buradan hareketle iki dilliliğin genel geçer bir tanımının olmadığı görülmektedir. İki dillilik yapısı itibarıyla birkaç başlık altında incelenebilir. Araştırmada ele alınan konu bağlamında doğal iki dillilik üzerinde durulması gereklidir. Doğal iki dillilik, günlük hayatta informal bir şekilde tabii ortamda erken bir dönemde bir dili öğrenen bireyler için kullanılan bir terimdir. (Skutnabb-Kangas, 1981, s. 95) Dolayısıyla bireyler doğal ortamında öğrendikleri bu dili formel ortamda da öğrenmeye ihtiyaç duymakta, bunun sonucunda eğitim ortamları düzenlenmekte ve ders kitapları hazırlanmaktadır. Dil öğretim sürecindeki etkisine ek olarak ortak millî bilinç ve benlik oluşturma noktasında ders kitaplarının rolü çok büyüktür. Yurt dışında öğrenciler için hazırlanan 1986 programından sonra 2000 ve 2006 yıllarında da programlar yayınlanmış fakat bu programlara yönelik bir ders kitabı hazırlanmamış ve bu durum birçok eksikliği beraberinde getirmiştir (Aktaran Çelik & Gülcü, 2016, s. 288). Bu eksiklik bir süre sonra fark edilmiş ve yurt dışında öğrenim gören ilköğretim düzeyindeki öğrenciler için Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları hazırlanmıştır. Kitap hazırlanırken temel amacın öğrencilerin dört temel dil becerilerinin geliştirilmesi, Türkçe konusunda bilinçli nesillerin yetişmesi, millî ve kültürel bağların pekişmesi olduğu belirtilmiştir (MEB, 2019). “Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının günlük yaşamlarını sorunsuz ve başarılı bir şekilde sürdürebilmeleri için kültürlerarası iletişim becerileri önemlidir. Bu bağlamda Türkçe ve Türk Kültürü dersinde öğrencilerin kendi kültürlerini öğrenmeleri, içinde yaşadıkları toplumun kültürü ve farklı milletlerden arkadaşlarının kültürleriyle kendi kültürlerini karşılaştırmaları, benzerlik ve farklılıkları tanıyıp anlamlandırmaları hedeflenmektedir” (MEB, 2018, s. 1). Dolayısıyla iki dilli öğrencilere yönelik olarak hazırlanan ders kitaplarının dil becerilerinin öğretiminde kültürel içeriklerden yararlanılmasına ek olarak öz kültürü öğrencilere tanıtmaya ve benimsetmeye yönelik niteliklere de sahip olması gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda kitaplarda yer alan somut olmayan kültürel miras unsurlarının yeterli düzeyde yer alması yukarıda bahsedilen becerilerin ve millî şuurun kazandırılması açısından önem arz etmektedir.

Araştırma kapsamında alanyazındaki benzer çalışmalara bakıldığında ders kitapları bağlamında somut olmayan kültürel mirasın/unsurların incelenmesi çok eskiye dayanmamaktadır. Morali ve Öner (2019) yabancı dil olarak Türkçenin öğretimine yönelik ele aldıkları ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurlarını incelemişlerdir. Bir başka çalışmada ise 5, 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitapları, somut olmayan kültürel miras unsurları bakımından incelenmiştir. Her iki çalışmada da somut olmayan kültürel mirasa yönelik unsurlara az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır ve bu unsurlara daha fazla yer verilmesi noktasında önerilerde bulunulmuştur (Ceran & Yıldız, 2021; Yıldız & Ceran, 2020). Gülden (2020) ise Türkçe öğretim programlarını ve Türkçe ders kitaplarını kültür aktarımı bağlamında somut olmayan kültürel miras öğeleri açısından incelemiş, elde ettiği bulgular doğrultusunda Türkçe öğretim programlarına somut olmayan kültürel mirasla ilgili bir başlık açılmasını ve somut olmayan kültürel miras ile Türkçe eğitiminin birleştirilmesini, ders kitaplarında yer alan görsellerin kültürel unsurlar ile ilişkilendirilmesini önermiştir. Bu çalışmalara ek olarak Gülden (2022), Fransa’da öğrenim gören iki dilli öğrencilere Türkçe öğretimi sırasında kullanılan etkinlik bültenlerini kültürel açıdan SOKÜM çerçevesinde incelemiştir. Çalışmada dil öğretiminin kültürle bağdaştırıldığı, bültenlerde edebi türler vb. gibi öğelerin az yer aldığı ve bunun sonucunda halk sanatları, halk sporları, söz varlığı unsurları, halk mutfağı gibi alanlarla kitapların desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu çalışmalardan hareketle somut olmayan miras unsurlarının ders kitaplarında nitelik ve nicelik açısından bir ölçüt olarak yer alması gerektiği düşünülmektedir.

Bahsi edilen bu araştırmalardan da anlaşılacağı üzere alanyazında ders kitaplarının kültürel nitelik ve niceliklerine yönelik olarak somut olmayan kültürel mirasın ve halk biliminin kültürel bir inceleme ölçütü olarak kullanılması söz konusudur. Bu çalışmada da hem kültürün genel geçer bir tanımının olmaması hem de unsurlarının tasniflenemez derecede göreceli olması bakımından inceleme ölçütü olarak halk biliminden ve somut olmayan kültürel miras unsurlarından yararlanılmıştır. Somut olmayan kültürel miras unsurları kültürel niteliği tescillenmiş ve evrensel hüviyet kazanmış unsurlardır. Ders kitaplarının

kültürel nitelik ve niceliklerinin ortaya koyulmasında somut olmayan kültürel mirastan yararlanılması, bu yönüyle de kıymetlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma 5, 6, 7, 8. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras unsurları bakımından incelenmesini amaçlamaktadır. Bu amaçtan hareketle aşağıda yer alan alt problemlere cevap aranmıştır:

1. 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında halk biliminin sözlü gelenekler ve anlatımlar alanında yer alan unsurların hangilerinden ne sıklıkla yararlanılmıştır?
2. 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında halk biliminin gösteri sanatları alanında yer alan unsurların hangilerinden ne sıklıkla yararlanılmıştır?
3. 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında halk biliminin toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler alanında yer alan unsurların hangilerinden ne sıklıkla yararlanılmıştır?
4. 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında halk biliminin doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar alanında yer alan unsurların hangilerinden ne sıklıkla yararlanılmıştır?
5. 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında halk biliminin gösteri sanatları alanında yer alan unsurların hangilerinden ne sıklıkla yararlanılmıştır?
6. Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki Dünya Mirası Listesi Unsurları, Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesindeki Alanları, Doğal Miras, Yaşayan İnsan Hazineleri ve İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası'na ait unsurlardan hangilerine yer verilmiştir?
7. Ders kitaplarındaki etkinliklerde kültürden ne oranda yararlanılmıştır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel bir araştırma olup; 5, 6, 7, 8. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizine tabi tutulmuştur. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizinin kullanıldığı belli bir hedef doğrultusunda doğal bir ortamda verilerin gerçekçi bir bakış açısı ile ortaya koyulması sürecinde izlenen yaklaşımdır (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 37).

İnceleme Nesnesi

İnceleme nesnesi, Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) esaslarına göre yurt dışında yaşayan Türk çocukları için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlatılan ortaokul seviyesindeki Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları oluşturmaktadır. İnceleme nesnesinin belirlenmesindeki dikkate alınan ölçütler şunlardır:

1. Kitapların iki dilli öğrencilerin Türkçe öğretimine yönelik hazırlanmış olması.
2. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'nın usul ve esasları doğrultusunda hazırlanmış olması.
3. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde hazırlanmış olması.

Bu ölçütler çerçevesinde iki dilli öğrencilerin Türkçe öğrenmesine yönelik olarak hazırlanan çok fazla kaynak bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde iki dilli öğrencilerin Türkçe öğrenmesine yönelik olarak incelemeye konu olan MEB Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları ile birlikte Paris Eğitim Müşavirliği tarafından Fransa'daki iki dilli öğrencilere yönelik eğitim bültenleri hazırlanmıştır ancak eğitim bültenleri araştırmaya konu olan inceleme nesnesi ölçütlerini karşılamamaktadır. Söz konusu bültenler Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'nın (MEB, 2018) usul ve esaslarına göre değil, Türk ve Fransız hükümetleri arasında imzalanan EILE (Yabancı Dil Eğitimi) Anlaşması çerçevesinde hazırlanmıştır. Bu yayınların dışında ise özel yayınevlerince iki dillilerin Türkçe ve Türk Kültürü derslerine yönelik hazırlanan herhangi bir ders kitabı setine rastlanmamıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler 5, 6, 7, 8. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarından doküman analizi yöntemi ile toplanarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Doküman analizi mevcut sözlü veya görsel metinlerin içeriğinin, yapısının, amaçlarının ve sonuçlarının tanımlanmasına ve yorumlanmasına atıfta bulunan retorik yöntemlerle ilişkili bir yöntemdir (Tracy, 2020, s. 80). Bu teknikte asıl amaç yazılı materyalleri incelemek ve çıkarımda bulunmaktır. Doküman analizi ile verilerin toplandığı çalışmada elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, metin içerisinde yer alan söz varlığı unsurlarını belirlemek ve ifade etmek anlamına gelse de (Kızıltepe, 2017) asıl amacın metinde var olan bilgiler hakkında çıkarımda bulunarak bir sonuca ulaşmak olduğu ifade edilebilir. Bu doğrultuda incelemeye konu olan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları üç ayrı açıdan analize tabi tutulmuştur. Kitaplar üç alan uzmanıyla halk bilimi kadroları, SOKÜM listeleri ve etkinliklerde kullanılan kültürel unsurlar açısından ayrı ayrı analiz edilmiş, elde edilen bulgular fişlenerek inceleme alanlarına göre tasniflenmiştir. Halk bilimi kadroları (Oğuz, 2013, s. 156-164) şu başlıklardan oluşmaktadır:

1. Sözlü gelenekler ve anlatımlar;
2. Gösteri sanatları
3. Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler;
4. Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar
5. El sanatları geleneği

Kitaplarda taranan SOKÜM listeleri ise şunlardır:

1. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi (UNESCO, 2023a)
2. UNESCO Dünya Mirası Listesi (UNESCO, 2023b)
3. Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesindeki Alanları (UNESCO, 2023b)
4. Karma (Doğal ve Kültürel Miraslar) (UNESCO, 2023b)
5. Doğal Miras (UNESCO, 2023b)

Halk bilimi kadrolarındaki alt başlıklar ve SOKÜM listeleri tema başlıkları olarak belirlenmiş ve kitaplarda ilgili alanlara ait tespit edilebilen unsurlar bu temalar altında kodlanarak betimsel analize tabi tutulmuştur. Ayrıca araştırmanın temelini oluşturan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında halk bilimi kadroları her sınıf düzeyinde yer almaktadır. 6 sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında gösteri sanatları alanına giren Karagöz'e, oyun ve eğlence temasında gösteri unsuru olarak, etkinliklerde ve okuma metinlerinde "Karagöz ve Hacivat, Diş Ağrısı" (Doğan, 2019) şeklinde yer verilmiştir. Sözlü gelenekler ve anlatımlar alanında 6. sınıf ders kitabında akrabalık adlarının on kez yer aldığı "Murat'ın halası, Mustafa Amca" şeklinde metinlerde geçtiği görülmüştür. Toplumsal uygulamalar ritüeller ve şöenler alanında 5. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında bayramlar başlığı sıkça geçmektedir. Zafer Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Gençlik ve Spor Bayramı, Cumhuriyet Bayramı (Doğan, 2019, s. 69-70) kitapta çeşitli etkinlikler ve başlıklar altında geçen bayram örneklerindedir. Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar alanında halk botaniği başlığı altında 8. sınıf ders kitabında zengin örnekler bulunmaktadır. "İstanbul kardeleni, gül, Kapadokya soğanı, Mezopotamya sümbülü, Allıgelin (Karatay, 2019, s. 204) gibi halk botaniğine dair örnekler yer almaktadır. Bahsi edilen kitaplarda yer alan halk bilimi kadroları araştırmanın temel dayanak noktası ve veri analizinin somut bir örneği olma özelliğini taşımaktadır. Ders kitaplarındaki etkinlikler ise hem halk bilimi kadroları unsurları hem de SOKÜM listelerindeki unsurlar açısından ayrı ayrı taranarak kültürel içeriğe (niteliğe) sahip olan etkinliklerin sayısı ve bu sayının tüm etkinliklere oranı belirlenmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması amacıyla Miles ve Huberman'ın (1994) geliştirmiş oldukları görüş birliği ve görüş ayrılığı formülü kullanılmıştır. Bu formüle göre hesaplama yapılmış ve araştırmanın güvenirlilik oranı %80'in üzerinde tespit edilmiştir. Miles ve Huberman'a (1994) göre %70'in üzerinde çıkan bir sonuç güvenilir olarak kabul edildiği için araştırmanın güvenilir olduğu ortaya koyulmuştur. Veriler üç alan uzmanı tarafından incelenmiş ve elde edilen sonuçlar ayrı ayrı analiz edilmiştir. Araştırma doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerekmemektedir. Buna karşın araştırmanın yürütüldüğü her aşamada yayın etiğine dikkat edilerek hareket edilmiştir.

BULGULAR

Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 1’de halk bilimi kadrolarının sözlü gelenekler ve anlatımlar alanındaki unsurlardan incelenen ders kitaplarında hangilerinin ne sıklıkta yer aldığına yönelik bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 1.

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında sözlü gelenekler ve anlatımlar alanına ait kültürel unsurlar

A. Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Deyimler	10	10	34	18
Atasözleri	5	6	4	3
Bilmece	10	-	-	-
Şiir	5	7	18	2
Selamlaşma Sözleri	2	7	1	7
Tarih	1	20	15	19
Tekerleme	7	-	-	-
Jest ve Mimikler		1	-	-
Akrabalık Adları	9	36	13	-
Efsane		-	1	-
Hikâye	3	-	2	-
Türkü	4	-	2	-
Toplam	56	87	90	49

Tablo 1’de Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında tespit edilen sözlü gelenekler ve anlatımlar kültür alanına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Sözlü gelenek ve anlatımlara en fazla değinilen kitaplar 6. ve 7. sınıflar için hazırlanan kitaplardır. 7.sınıflar için hazırlanan kitapta 90, 6.sınıflar için hazırlanan kitapta 87, 5.sınıflar için hazırlanan kitapta 56 ve 8.sınıflar için hazırlanan kitapta 49 sözlü gelenek ve anlatım unsuru tespit edilmiştir. Deyimler, atasözleri, şiir, selamlaşma sözleri ve tarih başlıkları tüm sınıf seviyelerindeki kitaplarda tespit edilirken bilmece ve tekerleme yalnızca 5.sınıf ders kitabında, jest ve mimikler ise 6.sınıf ders kitabında yer verilen unsurlardır. Akrabalık adları 5, 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yararlanılan unsurlardır. Efsane türünden ise yalnızca 7. sınıf Türkçe ders kitabında yararlanılmıştır. Hikâye ve türkü türlerine ise 5 ve 7. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında rastlanmıştır.

İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 2’de halk bilimi kadrolarının gösteri sanatları alanındaki unsurlardan incelenen ders kitaplarında hangilerinin ne sıklıkta yer aldığına yönelik bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 2.

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında gösteri sanatları alanına ait kültürel unsurlar

B. Gösteri Sanatları	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
B-1. Halk Müziği				
Sema / Semazen	-	1	-	-
Halk Çalgıları	-	3	-	3
Tablo 2 Devamı				
B-2. Halk Oyunları (Horon, halay, zeybek, çayda çıra)	8	2	-	-
B-3. Halk Tiyatrosu				
Karagöz	-	13	-	1
Orta oyunu	-	1	-	-
Kukla	-	3	-	-
Toplam	8	23	0	4

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında gösteri sanatlarıyla ilgili olarak halk müziği, halk oyunları ve halk tiyatrosu başlıkları olmak üzere üç farklı kültür sınıflandırmasına ait unsurlar tespit edilmiştir. Halk müziğinde halk çalgıları ön plana çıkarken, halk tiyatrosunda ise Karagöz’den yoğun olarak yararlanılmıştır. Halk tiyatrosunda yer verilen diğer unsurlar ise orta oyunu ve kukladır. 5 ve 7. sınıf Türkçe

ders kitabında ise halk müziği ve halk tiyatrosu unsurlarına hiç yer verilmemiştir. Gösteri sanatlarına en fazla yer veren ders kitabı 23 frekans değeriyle 6. sınıf ders kitabıdır. 5. sınıf ders kitabında ise sadece halk oyunlarına ait unsurlara (8) yer verilirken 8.sınıf ders kitabında halk çalgıları ve Karagöz olmak üzere 4 farklı gösteri sanatı unsuru tespit edilmiştir. 7.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında ise hiçbir gösteri sanatı unsurundan yararlanılmamıştır.

Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 3'te halk bilimi kadrolarının toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler alanındaki unsurlardan incelenen ders kitaplarında hangilerinin ne sıklıkta yer aldığına yönelik bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 3.

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler alanına ait kültürel unsurlar

C. Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şöenler	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
C-1. Töenler, Kutlamalar ve Ritüelleri				
Bayramlar	5	17	4	4
Özel Günler (Arife Günü)	-	1	1	2
Nevruz	-	-	-	1
Festivaller (Lale Festivali, Narenciye Festivali)	-	2	-	3
Kandiller	-	-	-	2
Doğum (Ağaç Dikme, Akika Kurbanı)	-	2	-	-
C-2. Halk Hukuku				
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Konuk Ağır lama	1	1	4	2
Yardımsverlik	2	9	21	3
Gelenek	1	10	16	1
Kutlamalar (Diş Hediđi)	-	-	1	-
Nişan	-	-	1	-
Düğün	-	-	2	-
C-3. Halk Sporları				
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Halk Sporları	-	-	-	-
Çocuk Oyunları	5	-	21	26
Çocuk Oyuncakları	-	-	2	6
Toplam	14	42	73	50

Tablo 3'te toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler kültür alanıyla ilgili tespit edilen unsurlar gösterilmiştir. Töenler, kutlamalar ve ritüelleri başlığında en fazla bayramlarla ilgili unsurlar tespit edilmiştir. İncelenen bütün ders kitaplarında bayramlarla ilgili toplam 30 bulguya ulaşılmıştır. Bayramlar dışında özel günlere (arife günü), nevrüza, kandillere, çeşitli festivallere ve doğumla ilgili kültürel ritüellere de kitaplarda yer verilmiştir. Halk hukuku başlığında ise konuk ağır lama 8, yardımsverlik 35 ve gelenek unsurları 28 frekansa sahiptir. En sık tespit edilen bu unsurlar tüm ders kitaplarında da yer almaktadır. Yardımlaşma ile ilgili olarak genellikle maddi-manevi yardımlaşmaya yönelik unsurlara yer verilmişken gelenek kodunda yer verilen unsurlar "ad koyma, diş kirası, tekne orucu, oruç satma, Ramazan davulcusu, mani söyleme, sahur, mahya, iftar, bayram temizliği, mezarlık ziyareti, şeker toplama, bayram tebriği, el öpme, ata binme"dir. Bunların haricinde kutlamalar (diş hediği), nişan ve düğünle ilgili ögelere yalnızca 7. sınıf Türkçe ders kitabında rastlanmıştır. Halk sporları başlığı altında ise geleneksel sporlara ait herhangi bir bulguya rastlanmazken çocuk oyunları ve oyuncakları ile ilgili 5, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında bulgular tespit edilmiştir. Çocuk oyunlarına 5, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında 52 kez yer verilmiştir. 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında ise çocuk oyunlarına yönelik 8 unsur (topaç, bilye, aşık) tespit edilmiştir. Tablo 3'ün geneline bakıldığında toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenlerle ilgili olarak en fazla kültür unsuru 73 frekansla 7.sınıflar için hazırlanan ders kitabında bulunmaktadır. 8.sınıflarda 50, 6. sınıflarda 42, 5. sınıflarda ise 14 unsur tespit edilmiştir.

Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 4'te halk bilimi kadrolarının doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar alanındaki unsurlardan incelenen ders kitaplarında hangilerinin ne sıklıkta yer aldığına yönelik bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 4.

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar alanına ait kültürel unsurlar

Ç. Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Ç-1. Halk Botaniği (Çiçeklerin Kültürümüzdeki Anlamları, Çiçekler)	-	1	-	11
Halk İlaçları (Nane-limon)	-	1	-	-
Ç-2. Halk Mimarisi				
Hayvan Barınakları (Kuş evleri)	-	3	2	-
Çeşmeler	-	-	1	-
Hayvancılık	2	1	2	-
Diğer (Türbe, köprü, tekke, bina)	-	-	5	10
İbadethaneler	-	-	5	-
Ç-3. Halk Haberleşme Teknikleri				
Hayvan Kullanımı (Güvercin)	1	-	-	-
Ç-4. Halk Mutfağı				
Kutsal ve Törensiz Yemekler	-	29	1	11
Mevsimsel Saklama Biçimleri	-	1	-	-
Toplam	3	36	16	32

Tablo 4'te doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar başlığında tespit edilen kültürel unsurlar gösterilmiştir. Halk botaniği, halk mimarisi, halk haberleşme teknikleri ve halk mutfağı alanlarında saptanan kültür unsurları 36 frekansla en yoğun 6.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında yer almaktadır. 8. sınıflar için hazırlanan kitapta 32, 7. sınıflar için hazırlanan kitapta 16, 5. sınıflar için hazırlanan kitapta ise 3 kültürel unsur bulunmaktadır. En sık yararlanılan kültürel unsurlar halk mutfağına ait olan yemeklerle (41) ilgilidir. Yemeklerin büyük bir bölümü 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer almaktadır. Kitaplarda tespit edilen yemekler şunlardır: "Aşure, lahmacun, kabak tatlısı, kavurma, kebab, kaburga dolması, yahni, sebzeli haşlama, kestane şekeri, hamsi, Bursa iskender, baklalı enginar, bürülce salatası, kabak çiçeği dolması, Adana kebab, şalgam, dondurma, gül reçeli, tepsi kebabı, içli köfte, künefe, tantuni, kerebiç tatlısı, cağ kebabı, hamsi tava, hamsi dolma, kuymak, hamsili pilav, yoğurt, baklava."

Halk mutfağından sonra en fazla bulgunun saptandığı alan 31 frekansla halk mimarisidir. 7. sınıf ders kitabı en fazla halk mimarisi unsuru (15) barındıran ders kitabıdır. Halk mimarisinde hayvan barınakları (5), hayvancılık (5), çeşmeler (1), ibadethaneler (5) türbe, köprü, tekke, bina vb. diğer mimari yapılar (15) tespit edilen bulgulardandır.

Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 5'te halk bilimi kadrolarının el sanatları geleneği alanındaki unsurlardan incelenen ders kitaplarında hangilerinin ne sıklıkta yer aldığına yönelik bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 5.

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında el sanatları geleneği alanına ait kültürel unsurlar

D. El Sanatları Geleneği	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
D-1. Geleneksel Meslekler				
Dokumacılık	1	-	1	2
Çinicilik	-	1	-	-
Örücülük	1	-	-	-
Ebruculuk	1	-	-	-
Minyatür	1	-	-	-

Tablo 5'in devamı

Bakırcılık	1	-	-	-
D-2. Giyim-Kuşam ve Süslenme				
Mendil	-	-	1	-
Kırkyama	-	-	1	-
Giyim kuşam süs. (süslenme-sürme kına)	-	-	-	2
Toplam	5	1	3	4

İncelenen Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında halk bilimi kadrolarından en az sayıda bulguya rastlanan alan, el sanatları geleneğidir. Kitaplarda hedef kazanımların edinilmesi bakımından yer verilen geleneksel el sanatları dokumacılık, çinicilik, örücülük, ebruculuk, minyatür ve bakırcılıktır. Geleneksel mesleklere ait en az bir bulguya incelenen tüm kitaplarda rastlanmıştır. En yoğun faydalanılan el sanatları geleneği dokumacılık (4) 5, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında bulunmaktadır. El sanatları geleneğine en sık yer verilen ders kitabı ise 5. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabıdır. Bununla birlikte giyim-kuşam ve süslenme ile ilgili ise sadece 7. ve 8. sınıf ders kitaplarında kültür unsuru bulunmaktadır. Giyim, kuşam ve süslenme alanına ait olarak kitaplarda yer alan unsurlar ise mendil, kırkyama, süslenme, sürme ve kına ile ilgilidir.

Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 6'da halk bilimi kadrolarının SOKÜM listelerindeki unsurların incelenen ders kitaplarında hangilerinin ne sıklıkta yer aldığına yönelik bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 6.

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabındaki Dünya Miras Listesi Unsurları, Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesindeki Alanları, Doğal Miras, Yaşayan İnsan Hazineleleri ve İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası

UNESCO Dünya Mirası Listesi	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Efes (İzmir) 2015	-	1	-	1
Edirne Selimiye Cami ve Külliyesi	-	-	1	1
Göbekli Tepe (Şanlıurfa)	1	-	1	1
Nemrut Dağı	-	1	-	1
Göreme Milli Parkı ve Kapadokya	1	1	-	1
İstanbul'un Tarihi Alanları (İstanbul)	1	-	-	-
Ani Arkeolojik Alanı	-	1	-	1
Truva Arkeolojik Alanı (Çanakkale)	1	-	-	1
Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı	-	-	-	1
Hattuşa: Hitit Başkenti (Çorum)	1	-	-	-
Asılı Taşlar (Stonehenge, Avebury and Associated Sites) İngiltere	1	-	-	-
Mısır Piramitleri (Memphis and its Necropolis – the Pyramid Fields from Giza to Dahshur) Mısır	1	-	-	-
UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Mardin Kültürel Peyzajı	-	1	-	-
İshakpaşa Sarayı	-	-	1	-
Sümela Manastırı	-	-	-	1
Tablo 5 Devamı				
Sardes Antik Kenti ve Bintepeleler Lidya Tümülüsleri (Manisa)	-	1	-	-
Anadolu Selçuklu Medreseleri (Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum, Kırşehir)	-	2	1	-
Akdamar Kilisesi (Van)	-	1	-	-
Doğal Miras	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Tuz Gölü Özel Doğa Koruma Alanı	-	1	1	-

Tablo 6'nın devamı				
Yaşayan İnsan Hazinesi	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Neşet ERTAŞ	-	2	1	-
İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası				
	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı	1	-	-	-
Minyatür Sanatı	1	-	-	-
Meddahlık Geleneği	-	1	-	1
Karagöz	-	1	-	1
Mevlevi Sema Törenleri	-	1	-	-
Geleneksel Çini Sanatı	-	1	-	-
Nevruz	-	-	-	1
Bahar Bayramı Hidrellez	-	-	-	1
Dede Korkut-Korkut Ata Mirası...	-	-	-	1

Tablo 6'da görüldüğü gibi Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında Dünya Miras Listesi'nden 12 unsur farklı frekans dağılımlarıyla ders kitaplarında yer almaktadır.

UNESCO Dünya Mirası Listesi unsurlarının en çok yer verildiği kitaplar 5 ve 8. sınıf ders kitaplarıdır. Listedeki 19 unsurdan 10 tanesi kitaplarda yer almıştır. Bazı unsurlar hakkında UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alması da dâhil olmak üzere çeşitli bilgilere yer verilirken bazı unsurlar yalnızca görselleriyle içerik olarak kitaplarda sunulmuştur. Kitaplarda Türkiye'nin tescilli unsurlarına ek olarak kültürlerarası iletişim açısından Mısır Piramitleri ve İngiltere'deki Asılı Taşlar'a da yer verilmiştir. Kitaplarda en sık yer verilen unsurlar ise Kapadokya (3) ve Göbeklitepe (3)'dir. Bu unsurları Efes (2), Edirne Selimiye Cami ve Külliyesi (2), Nemrut Dağı (2), Ani Arkeolojik Alanı (2), Truva Arkeolojik Alanı (2), Hattuşa (1), Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (1), İstanbul'un Tarihi Alanları (1) takip etmektedir.

Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesindeki Alanları'ndan ise 7 unsur farklı frekans dağılımlarıyla ders kitaplarında yer almaktadır. En sık yer alan unsur Anadolu Selçuklu Medreseleri (Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum, Kırşehir) (3), Mardin Kültürel Peyzajı, İshakpaşa Sarayı, Sümela Manastırı, Sardes Antik Kenti ve Bintepe Lidya Tümülüsleri ve Akdamar Kilisesi de kitaplarda birer kez kültürel içerik olarak değerlendirilmiştir. Bu unsurlar 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alırken 5. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi'nden hiçbir unsur tespit edilememiştir.

Doğal miras alanlarından yalnızca Tuz Gölü iki kitapta (6 ve 7. sınıf) kullanılmıştır. Yaşayan insan hazinelerinden ise yalnızca Neşet Ertaş'a 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında yer verilmiştir.

İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi'ndeki 25 unsurdan ise 9'u değişik frekanslarda ders kitaplarında kültürel içerik olarak kullanılmıştır. Meddahlık Geleneği (2), Karagöz (2), ebru sanatı (1), minyatür sanatı (1), Mevlevi Sema Törenleri (1), Geleneksel Çini Sanatı (1), Nevruz (1), Bahar Bayramı Hidrellez (1), Dede Korkut-Korkut Ata Mirası (1) kitaplarda yer alan İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası unsurlarıdır.

Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular

Tablo 7'de incelenen ders kitaplarındaki kültürel içerikli olarak tasarlanan etkinliklerin toplam etkinliklere oranlarına yer verilmiştir:

Tablo 7.

Ders kitaplarındaki kültürel etkinliklerin toplam etkinliklere oranı

	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. sınıf
Kültürel Etkinlik Sayısı	50	57	75	56
Toplam Etkinlik Sayısı	97	112	116	144
%	%51,55	%50,89	%64,65	%38,88

Tablo 7'de kitaplarda herhangi bir SOKÜM ya da halk bilimi unsuruyla ilişkilendirilmiş kültürel niteliği bulunan etkinliklerin frekans değerlerine yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre kitaplarda kültürel unsurlardan yararlanılarak oluşturulan etkinlik sayısı 50-75 aralığında değişmektedir. Kültürel etkinliklerin toplam etkinliklere oranına bakıldığında 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki kültürel etkinlikler

%39 civarında iken bu ölçüt açısından en zengin ders kitabı 7. sınıf seviyesine aittir. 5 ve 6. sınıf seviyesi ders kitaplarındaki her iki etkinlikten en az biri kültürel içeriklerden yararlanılarak tasarlanmıştır.

Tablo 8.

Ders kitaplarında kültürel içerik olarak tespit edilemeyen halk bilimi unsurları

A) Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar	Destan, Masal, Yemin Sözleri, Jest ve Mimikler	
B) Gösteri Sanatları	B-1. Halk Müziği	Âşık Müziği, Anonim Müzik Gösterimleri, Türkü Türleri ve Ezgileri (Kırık Hava, Maya, Bozlak vb.), Türkölü Atışmalar (Martufal, Bayraktar, Atma Türkü vb.), Sıra Geceleri, Yaren Sohbetleri, Barana Sohbetleri, Kına Geceleri, Düğün Eğlenceleri
	B-2. Halk Oyunları	Halay, Zeybek, Horon, Köçek
	B-3. Halk Tiyatrosu	Köy Seyirlik Oyunları, Pantomim, Meddah
C) Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler	C-1. Törenler, Kutlamalar ve Ritüelleri	Sünnet, Nişan, Düğün, Askerlik, Gurbete Çıkma, Hacca Gitme, Panayırılar, Yıl Dönümleri, Anma Günleri, Kandiller, Özel Günler, Bolluk ve Bereket Ritüelleri, Nazar, Uğur
	C-2. Halk Hukuku	-
	C-3. Halk Sporları	Cirit, Güreş, Bilek Güreşi, Nişan Alma (Ok)
Ç) Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar	Ç-10. Halk Mimarisi	Fırınlara ve Diğer Ekmek Pişirme Yerleri
	Ç-11. Halk Ekonomisi	İmece
	Ç-13. Halk Haberleşme Teknikleri	Haberci/Ulak, Hayvan Kullanımı, Simge Eşya, Mektup
D) El Sanatları Geleneği	D-1. Geleneksel Meslekler	Demircilik, Kalaycılık, Yorgancılık, Semercilik, Marangozluk ve Oymacılık, Urgancılık, Tenekecilik, Oyacılık, İşlemecilik, Dericilik, Saraçlık, Hattatlık, Halk Resmi
	D-2. Giyim-Kuşam ve Süslenme	Kadın Giyimi, Erkek Giyimi, Süslenme

Tablo 8’de ders kitaplarında tespit edilemeyen unsurlara yer verilmiştir. Tabloda dikkat çeken detaylardan biri sözlü gelenekler ve anlatımlar alanındaki pek çok unsur ders kitaplarında yer almıştır. Bununla birlikte destan ve masal türleri ile yemin sözleri, jest ve mimikler bu alanda kullanılabilecek diğer unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Gösteri sanatlarında ise âşık müziği ve diğer uygulamaları, türkü çeşitleri, sıra geceleri, yaren ve barana sohbetleri ile kına gecesi, düğün eğlenceleri gibi halk müziği unsurları yararlanılabilecek unsurlara yer verilmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Somut olmayan kültürel mirasın; insanlığın meydana getirdiği ortak bellek, bilinç ve millî benliğin (kültürün) korunmasını sağlayan mirasın bütünü temsil eden bir kavram olduğu düşünülürse Türkçe eğitiminde temel kaynak olarak kullanılan Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarında SOKÜM unsurlarının yer alması dil öğretiminde evrensel nitelikte ve tescilli kültürel unsurlardan yararlanılması anlamına gelecektir. Hem dilin hem de dile ait kültürün öğretiminin hedeflendiği bir dersin ders kitaplarında hangi kültürel unsurlardan ne sıklıkta yararlandığının ve yararlanılabileceğinin ortaya koyulması bu bakımdan önemlidir. Bulguların ortaya koyulmasında halk biliminden ve SOKÜM unsurlarından yararlanılması SOKÜM Sözleşmesi'ne taraf olarak kuşaklar arası aktarımı eğitim aracılığıyla destekleme yükümlülüğü olan Türkiye'nin Sözleşme'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi açısından da ayrıca kıymetlidir. İki dilli bireylerin dil ve kültür öğretimi sürecinde SOKÜM'den hâlihazırda nasıl yararlandığının ve nasıl yararlanılabileceğinin ortaya koyulması dersin temel işlevi olan dil ve kültürün öğretilmesini destekleyecektir. Bununla birlikte ders kitaplarının kültürel yönünün oluşturulmasında halk biliminden ve SOKÜM'den yararlanılması, kavramsal içeriği göreceli ve muğlak olan "kültür" kavramının hem evrensel hem de sistematik bir zemine kavuşmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca hedef kazanımların edindirilmesinde ve Türk kültürünün tanıtılmasında yeterince yer verilen unsurların yanı sıra kitaplarda hiç yer almamış ama kullanılması hâlinde hem kültürel zenginliğin artırılmasına hem de hedef kitlenin kültürlenmesine katkı sağlayacak, ilgi çekici unsurların da kitaplarda yer almasına imkân sağlanmış olacaktır.

Ders kitaplarında yer verilmeyen ancak hedef kitleye ilgi çekici gelebilecek SOKÜM unsurlarını konu alan metinlere yer verilmesi, hem kültürlenmeyi daha geniş bir kültürel sınıra taşıyacak hem de öğrencilerin öz kültürleriyle içinde yaşadıkları toplumun alt kültürleri arasında kültürel iletişim kurmalarını sağlayacaktır. Örneğin; Türk kültüründeki ahşap oymacılığı hakkında bilgi sahibi olunması, "Fransız Ahşap Çerçeveleme Yazı Geleneği" ile kültürel iletişim bağlamında ilişki kurulmasına ve iki dilli bireylerin çok kültürlü yaşam alanlarına daha iyi uyum sağlamalarına katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda iki dilli öğrencilerin gerek ana dilinde gerekse de yabancı/ikinci dilinde beceri faaliyetlerinde kültürlerarası mukayeselerde bulunarak özellikle konuşma ve yazma becerilerine daha fazla katkı sağlamaları söz konusu olabilecektir. Bu amacın önemi, Program'ın uygulanışına dair esaslarda (MEB, s. 1) şu ifadelerle açıklanmıştır: "Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının günlük yaşamlarını sorunsuz ve başarılı bir şekilde sürdürebilmeleri için kültürler arası iletişim becerileri önemlidir. Bu bağlamda Türkçe ve Türk Kültürü dersinde öğrencilerin kendi kültürlerini öğrenmeleri, içinde yaşadıkları toplumun kültürü ve farklı milletlerden arkadaşlarının kültürleriyle kendi kültürlerini karşılaştırmaları, benzerlik ve farklılıkları tanıyıp anlamlandırmaları hedeflenmektedir."

Bu bağlamda çalışmadan elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sözlü gelenekler ve anlatımlar bölümünde kültürel öğelere en fazla yer verilen kitaplar 6. ve 7. sınıflar için hazırlanmış olan kitaplar olarak tespit edilmiştir. Özellikle 7. sınıflar için hazırlanan kitapta $f=(90)$, 6. sınıflar için hazırlanan kitapta $f=(87)$, 5. sınıflar için hazırlanan kitapta $f=(56)$ ve 8. sınıflar için hazırlanan kitapta $f=(49)$ sözlü gelenek ve anlatım unsurunun tespit edildiği görülmektedir. Bu bağlamda 5. ve 8. sınıflar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında sözlü gelenekler ve anlatımlar alanının diğer seviyelere göre yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle benzer çalışmalara bakıldığında Morali ve Öner (2019) yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarını incelemişler ve sözlü gelenekler ve anlatımlar başlığı altında verilen SOKÜM unsurlarının diğer unsurlara oranla daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç yapılan çalışmada ulaşılan sonuçlar ile benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlara ek olarak Gülden (2020), Türkçe ders kitaplarını SOKÜM özelinde incelediği çalışmasında 5. sınıf Türkçe ders kitabında 258, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 336, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 337 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 364 adet sözlü gelenekler ve anlatımlar alanına ait bulgu tespit etmiştir. Ana dili öğretimi için hazırlanan ders kitapları ile yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanmış Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları karşılaştırıldığında yurt dışında yaşayan Türk çocukları için hazırlanan ders kitabının daha sade bir kültürel içerikle hedef kazanımları ele almayı planladığı söylenebilir. Kitaplarda farklı sıklıklarda yer alan unsurlar ise şunlardır: Deyimler (72), akrabalık adları (58), tarih (55), şiir (32), atasözleri (18), selamlaşma sözleri (17), bilmece (10) tekerleme (7), jest ve mimikler (1), türkü (6), hikâye (5), efsane (1). Yer verilen düz yazı türlerinin sıklığının diğer unsurlara göre az sayıda olduğunu söylemek mümkündür. Aynı şekilde destan ve masal türlerine ait bir bulguya rastlanmamıştır. Buradan hareketle kitaplarda düz yazı türlerinin çeşitliliğine ağırlık verilmesi gerektiği önerilebilir, öğrencilerin edebî ve estetik zevk gelişiminin ders kitapları aracılığıyla daha fazla desteklenmesi gerektiği söylenebilir.

İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Gösteri sanatları alanında Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında halk müziği, halk oyunları ve halk tiyatrosu gibi başlıklara yer verildiği görülmüş ve halk çalgılarının ön plana çıktığı, halk tiyatrosunda ise Karagöz'e yer verildiği tespit edilmiştir. Gösteri sanatları öğelerinin en fazla 6. sınıf ders kitabında yer aldığı, 7. sınıflar için hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında ise hiçbir gösteri sanatları unsurunun yer almadığı görülmüştür. Savaşkan (2016), Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarını somut olmayan kültürel miras unsurları yönünden incelediği çalışmada 9, 10, 11, 12. sınıf ders kitaplarında toplamda 2 adet gösteri sanatları alanına ait unsura rastlamıştır. Bu sonuçlardan hareketle Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarına bakıldığında gösteri sanatlarına ait unsurların pek tercih edilmediğini söylemek mümkündür. Oysaki Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında halk müziği, halk oyunları ve halk tiyatrosuna yönelik hedef kitlenin ilgisini çekebilecek pek çok unsur (bakınız Tablo 8) bulunmaktadır. Örneğin halk tiyatrosundan meddahlık geleneğiyle oluşturulabilecek bir dinleme metni sayesinde masal, hikâye gibi edebî türlerin anlatımına yer verilerek sözlü gelenekler ve anlatımlar alanıyla gösteri sanatları alanı birleştirilerek ilgi çekici bir kültürel içerik sunulabilir. Aşıklık geleneği ve diğer halk müzikleri ve halk dansları gelenekleri başta olmak üzere pek çok kültürel içerik hedef kazanımların edinilmesinde metin olarak ya da etkinlik içeriği olarak yer alabilir. 6 ve 7. sınıf ders kitaplarında yaşayan insan hazinelerinden Neşet Ertaş'a yer verilmesi bu öneriyi destekleyici bir bulgudur.

Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler alanında törenler, kutlamalar ve ritüelleri başlığı altında en fazla bayramlarla ilgili unsurlara yer verildiği tespit edilmiş ve incelenen ders kitaplarında bayramlarla ilgili toplam $f=30$ öğeye ulaşılmıştır. Bayramlar dışında özel günlere (arife günü), nevruza, kandillere, çeşitli festivallere ve doğumla ilgili kültürel unsurlara da kitaplarda yer verilmiştir. Halk hukuku başlığında ise konuk ağırlamanın 8 kez, yardımseverliğin 35 kez ve geleneklerin ise 28 kez kitaplarda yer aldığı tespit edilmiştir. Alanın geneline bakıldığında en fazla kültür unsurunun ($f=73$) 7.sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında, en az bulgunun ise ($f=14$) unsur ile 5. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında yer verildiği saptanmıştır. Bu çalışmayla ilgili benzer sonuca ulaşan Gülden (2020), 5. sınıf Türkçe ders kitabında 33, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 7, 7. sınıf Türkçe ders kitabında 4, 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise toplamda 3 adet toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler alanına ait kültürel unsur tespit etmiştir. Bu sonuçlar göstermektedir ki Türkçe ve Türk Kültürü ders kitapları toplumsal uygulamalar alanı yönünden Türkçe ders kitaplarına göre daha zengin bir içeriğe sahiptir.

Tablo 8'deki verilerden hareketle bu kültür alanındaki sünnet, nişan, düğün, askerlik, gurbete çıkma, hacca gitme gibi çeşitli özel günler ve uğur- nazar gibi ritüellere ders kitaplarında yer verilmesi önerilebilir.

Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar alanında halk botaniği, halk mimarisi, halk haberleşme teknikleri ve halk mutfağı alanlarında yer alan kültür unsurları tespit edilebilmiştir. Bu unsurları en fazla 6. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabının barındırdığı ($f=36$) tespit edilmiştir. 8. sınıflar için hazırlanan kitapta 32, 7. sınıflar için hazırlanan kitapta 16 ve 5. sınıf ders kitabında 3 kültürel unsur tespit edilmiştir. En fazla tespit edilen öğeler halk mutfağına ait yemekler ($f=41$), halk mimarisine ait yapıtlar ($f=31$) olduğu görülmüştür. Bu çalışma ile benzer başka bir çalışmada Batmaz ve Yurtbakan'ın (2023) ilkökul Türkçe ders kitaplarını inceledikleri ve 3. sınıf Türkçe ders kitabında 5, 4. sınıf Türkçe ders kitabında 6 unsurun yer aldığı tespit edilmiştir. Kitaplarda kültürel içerik olarak halk mutfağına ve halk mimarisine ait unsurların sıklıkla tercih edildiği bu kıyaslamadan hareketle söylenebilir. Bunlara ek olarak halk mimarisinden ve halk mutfağından hareketle fırınlara, diğer ekmek pişirme yerlerine ve ekmek çeşitlerine (SOKÜM unsurları olan lavaş, yufka vd.) yer verilmesi önerilebilir. Ayrıca bu kültür alanının diğer unsurlarından imece hem halk ekonomisi hem de yardımlaşma ile ilişkisi bakımından yer verilmesi önerilecek bir başka unsurdur. Ayrıca halk haberleşme tekniklerinin diğer unsurları da gerek metinlerde gerekse de etkinliklerde kullanılmaya uygun kültürel unsurlardır.

Beşinci Alt Probleme Yönelik Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında el sanatları alanı diğer halk bilimi alanlarına göre en az sayıda bulgunun tespit edilebildiği kültür alanıdır. Bu alana ait olan geleneksel meslekler, incelenen tüm kitaplarda en az bir defa yer almıştır. Bununla birlikte giyim-kuşam ve süslenme ile ilgili sadece 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında kültürel içerikler bulunmaktadır. Genel olarak 5. sınıflarda 5, 6. sınıflarda 1, 7.

sınıflarda 3 ve 8. sınıflarda ise 4 el sanatları geleneği unsuru tespit edilmiştir. Gülden (2022) EİLE Programı ve bültenlerini incelediği çalışmasında el sanatları alanı özelinde toplamda 2 unsurun olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçlardan hareketle el sanatları geleneği alanının ders kitaplarında diğer alanlara göre az yer aldığı söylenebilir. Geleneksel meslekler veya bebek, çocuk, kadın ve erkek giyim kuşam ve süslenmesine yönelik unsurlar 5-8. sınıf seviyesi öğrencilerinin ilgisini çekebilecek niteliktedir. Ayrıca geleneksel mesleklerin icrası ve ortaya çıkarılan sanatsal eserleri ve bu sanatların icracıları da öğrencilerin ilgisini çekebilir, sürece dayalı olarak ilgili sanat icraları aşamaları ile kitaplarda yer alabilir.

Altıncı Alt Probleme Yönelik Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Kitaplarda UNESCO Dünya Mirası Listesi'nden 10, UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ndeki alanlarından ise toplamda 7 unsur tespit edilmiştir. Doğal miras alanlarından ise sadece Tuz Gölü'nün 6 ve 7. sınıf ders kitaplarında kullanıldığı, yaşayan insan hazinelerinden ise sadece Neşet ERTAŞ'a 6 ve 7. sınıf ders kitaplarında yer verildiği görülmektedir. İnsanlığın somut olmayan kültürel mirası listesinden ise 9 ögenin kitaplarda yer aldığı görülmektedir. Bunlar meddahlık geleneği (2), Karagöz (2), ebru sanatı (1), minyatür sanatı (1), Mevlevi sema törenleri (1), geleneksel çini sanatı (1), Nevruz (1), Bahar Bayramı (Hidrellez-1), Dede Korkut-Korkut Ata Mirası'dır (1). Gülden (2020) Türkçe ders kitaplarını somut olmayan kültürel miras açısından incelediği çalışmasında en fazla Karagöz, Türk kahvesi kültürü geleneği ve ebru sanatı unsurlarının yer aldığı tespit etmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. Kitaplarda kullanılmak üzere SOKÜM listelerinde birçok mimari ve tarihi yapıya ek olarak çeşitli gelenekler ve sanatlar bulunmaktadır. Söz konusu bu unsurlar kitapların ilgili temalarıyla metinlerde ve etkinliklerde ilişkilendirilerek kullanılabilir. Kitaplarda yer alan sekiz temadan beşi doğrudan SOKÜM unsurlarıyla ilişkilendirilebilecek unsurlardır: "Gezelim Görelim; Sanat ve Edebiyat, Oyun ve Eğlence; Geçmişe Açılan Kapı, Çevre, Farklılıklar ve Birlikte Yaşama temaları SOKÜM listelerindeki pek çok unsurla rahatlıkla bağdaştırılabilir ve kitapların kültürel yönü bu unsurlarla desteklenebilir.

Yedinci Alt Probleme Yönelik Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Kültürel etkinlik başlığı altında ise kültürel unsurlardan yararlanılarak oluşturulan etkinlik sayısı 50-75 aralığında değişmektedir. Kültürel etkinliklerin toplam etkinliklere oranına bakıldığında ise 8. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabında etkinliklere %39 civarında yer verildiği görülürken en fazla kültürel unsurun 7. sınıf Türkçe kitabında (%65) olduğu saptanmıştır. 5. sınıf ders kitabındaki etkinliklerin %51,5'i; 6. sınıf ders kitabındaki etkinliklerin ise yaklaşık %51'i kültürel unsurlarla ilişkilendirilerek tasarlanmıştır. Kültürel etkinliklerin sınıf seviyelerine göre doğrusal bir artış veya azalış seyretmediği görülmektedir. Kültürel etkinliklere en sık (7. sınıf) ve en az (8. sınıf) yer veren kitaplar arasında %26'lık bir fark bulunmaktadır. Bu fark da yazarların dil öğretiminde kültürden yararlanmaya verdikleri önemle açıklanabilir. Kültürel kalkınmayı desteklemenin Türk eğitim sisteminin amaçları arasında yer aldığı bilinmektedir (Bay-Dönertaş, 2023). Etkinliklerin olabildiğince ilgi çekici kültürel içeriklerle ilişkilendirilmesi hem dersin temel amaçlarından biri olan Türk kültürünün öğretilmesine katkı sağlayacaktır hem de hedef kazanımların daha etkin bir şekilde edindirilmesi adına etkinliklerin niteliğinin artmasını sağlayacaktır. Bu bakımdan Tablo 8'de yer verilen halk bilimi unsurlarından da etkinliklerde yararlanılması tavsiye edilebilir. Türk kültürünün olabildiğince pek çok ögesinden Türkçe öğretiminde sistematik bir şekilde yararlanılabilmesi ve öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun diğer kültürleriyle kendi kültürleri arasında kültürel iletişim kurabilmeleri açısından Halk Bilimi Kadroları'nın ve SOKÜM unsurlarının metinler ve etkinlikler için sınıf seviyelerine göre tasniflenmesi fayda sağlayacaktır. Bunun için halk bilimi ve Türkçe eğitimi uzmanlarının bir araya gelerek ihtiyaç analizi yapması, tıpkı kazanımlarda olduğu gibi kültürel unsurlar arasında da sarmal bir yapının oluşturulması söz konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- Batmaz, O., & Yurtbakan, E. (2023). İlkokul Türkçe, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Kültürel Miras Unsurları Açısından İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(1), 1-21.
<https://doi.org/10.37217/tebd.1115153>
- Bay-Dönertaş, A. (2023). İsviçre eğitim sistemi. Ö. Baltacı (Ed.), *Eğitim bilimleri araştırmaları-II* içinde (s. 117-150). Özgür Yayınları.
- Ceran, D., & Yıldız, D. (2021). 6. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(51), 321-337.
<https://doi.org/10.21563/sutad.984797>

- Çelik, Y., & Gülcü, İ. (2016). Yurtdışında kullanılan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 5(2), 287-296. <https://doi.org/10.14686/buefad.v5i2.5000183344>
- Deniz, K. (2019). *Türkçe ve Türk Kültürü 5*. MEB.
- Doğan, Y. (2019). *Türkçe ve Türk Kültürü 6*. MEB.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 1(729), 50-57.
- Gül, F., & Soysal, B. (2009). Dil ve düşünce ilişkisi üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13, 65-76.
- Gülден, B. (2020). *Türkçe öğretiminde dil-kültür ilişkisi ve SOKÜM'ün Türkçe ders kitaplarına yansımaları*. Ankara: Dora.
- Gülден, B. (2022). Fransa'da iki dilli öğrencilerin Türkçe eğitiminde kullanılan etkinlik bültenlerinin kültürel açıdan incelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 31, 1-20. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1220200>
- Güvenç, B. (1997). *Kültürün ABC'si*. Yapı Kredi Yayınları.
- Güzel, A. (2010). *İki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi (Almanya örneği)*. Öncü Kitap.
- Karatay, H. (2019). *Türkçe ve Türk Kültürü 8*. MEB.
- Kaya, M., & Demirel, O. (2022). Geographical and cultural effects on teaching Turkish as a foreign language. *The International Congress of Educational Sciences and Linguists (ICEL)*, (s. 38-49).
- Kızıltepe, Z. (2017). İçerik analizi nedir? nasıl oluşmuştur? F. N. Seggie, & Y. Bayyurt (Dü), *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımlar* içinde (s. 253-266). Anı Yayıncılık.
- Kolaç, E. (2009). Somut olmayan kültürel mirası koruma bilinç ve duyarlılık oluşturmada Türkçe eğitiminin önemi. *Millî Folklor*, 21(82), 19-31.
- Kurudayıoğlu, M. (2019). *Türkçe ve Türk Kültürü 7*. MEB.
- MEB. (2018). *Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, ve 8. seviyeler)*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- MEB. (2019, Aralık 16). *Yurt dışındaki çocuklarımız için yeni Türkçe ders kitapları*. MEB: https://berlinem.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/11231909_HABER_Kitaplar.pdf (Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2023)
- Meriç, C. (1986). *Kültürüden İrfana*. İnsan Yayınları.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2. Baskı). SAGE Publications.
- Moralı, G., & Öner, G. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurlarının incelenmesi. *Turkish Studies - Language and Literature*, 14, 1345-1357. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.30167>
- Moralı, G., & Öner, G. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurlarının incelenmesi. *Language and Literature*, 14(3), 1345-1357. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.30167>
- Oğuz, M. Ö. (2013). *Somut olmayan kültürel miras nedir?* Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor*, 25(100), 5-13.
- Skutnabb-Kangas, T. (1981). *Bilingualism or not: the education of minorities*. Multilingual Matters.
- Tracy, S. J. (2020). *Qualitative research methods*. Wiley Blackwell.
- UNESCO. (2023a, Mayıs 19). *UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri*. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Listesi: <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BCI%3%BCrel-Miras-Listeleri>
- UNESCO. (2023b, Mayıs 19). *UNESCO Türkiye Millî Komisyonu*. UNESCO Dünya Mirası Listesi: <https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnya-Miras%C4%B1-Listesi>
- Williams, R. (1993). *Kültür*. İmge.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldız, D., & Ceran, D. (2020). 5. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurları. *SEFAD* (44), 295-208. <https://doi.org/10.21497/sefad.845421>